

„NAIVNÉ“ PREDSTAVY ŠTUDENTOV UČITEĽSTVA O UČITEĽSKEJ PROFESII (PROFESIJNÉ ČINNOSTI UČITEĽOV PREPRIMÁRNEJ A PRIMÁRNEJ EDUKÁCIE V ŠTUDENTSKÝCH OČAKÁVANIACH)

Petronela Tabačáková

Abstrakt: Príspevok prináša výsledky predvýskumu, ktorého hlavným cieľom bolo zistiť predstavy študentov bakalárskeho stupňa v študijnom programe Predškolská a elementárna pedagogika, o profesijných činnostiach učiteľov preprimárnej a primárnej edukácie. Zároveň sme zisťovali povedomie študentov o učiteľskej profesii a ich vzťahu k štúdiu na pedagogickej fakulte. Získané dáta boli podkladom pri koncipovaní niekoľkých východísk, ktoré sú zamerané na posilnenie profesijného rastu študentov učiteľstva.

Kľúčové slová: profesijné činnosti učiteľov; pregraduálna príprava učiteľov; učiteľ preprimárnej edukácie; učiteľ primárnej edukácie.

Abstract: The article deals with results of inquiry, which find out ideas of Bachelor's degree students about professional activities of teachers for preprimary and primary education. Simultaneously, we found out awareness of students about teacher profession and their relation to study. The gained data were basis to outline for many solutions, which are aimed at stimulation of professional growth to the student teachers.

Key words: professional's activities; pre-service teacher's training; teacher of preprimary education; teacher of primary education.

ÚVOD

Súčasná pedeutologická koncepcie sa usilujú o funkčnú syntézu a integráciu učiteľského vzdelávania. Ich zámerom je vymedziť, čo má konkrétny pedagogický odborník na určitom stupni svojho kariérneho vývoja minimálne teoreticky poznať, prakticky robiť a aké postoje má zastávať. Aj modely pregraduálneho vzdelávania učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania reagujú na zmenené požiadavky, ktoré vychádzajú zo sféry akademickej i sféry školskej politiky a upravujú svoje obsahové zameranie. Aby zamýšľané zmeny mali svoje opodstatnenie a naozaj sledovali potreby praxe, je nutné zrealizovať rozsiahly výskum, ktorý by priniesol poznanie skutočnej práce učiteľov predškolskej a elementárnej edukácie. Tento cieľ je formulovaný aj v medzinárodnom výskumnom projekte na základe zmluvy č. APVV-0026-07" s názvom: „Profesia „učiteľ preprimárnej edukácie" a „učiteľ primárnej edukácie" v dynamickom poňatí" a v projekte VEGA1/0593/08 – „Profesia učiteľa v elementárnom vzdelávaní - profesiografia a profesiogram". Hlavným zámerom, v spomínaných projektoch, je zrealizovať analýzu konkrétnych profesijných činností (profesiografiu) učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania v reálnej pedagogickej praxi, odhaliť ich štruktúru, zistiť, koľko času venujú učители jednotlivým profesijným činnostiam a vytvoriť profesiogram pre obidve spomínané pozície pedagogických zamestnancov.

Výsledky výskumu by mali okrem iného dopomôcť pri optimalizácii vysokoškolského štúdia, v zmysle skvalitnenia odbornej praxe a presnejšieho vymedzenia profilu absolventov (určiť

konkrétne spôsobilosti či kompetencie) v študijných programoch: Predškolská a elementárna pedagogika (Bc.), Predškolská pedagogika (Mgr.) a Učiteľstvo 1. stupňa ZŠ (Mgr.). Z tohto dôvodu sme si vo fáze predvýskumu vytýčili základný cieľ, a to zistiť názory a predstavy študentov učiteľstva bakalárskeho stupňa, študijného programu Predškolská a elementárna pedagogika o učiteľskej profesii, konkrétne o profesijných činnostiach učiteľov materských škôl a učiteľov 1. stupňa základných škôl. Zároveň sme chceli zistiť aj ich vzťah k učiteľskej profesii a k vysokoškolskému štúdiu po absolvovaní jedného semestra na pedagogickej fakulte.

Výskumné otázky predvýskumu

Súčasnú kritiku nedostatočnej či neefektívnej pregraduálnej prípravy na povolanie učiteľa nás podnietili k položeniu si základnej otázky: „Aký bude učiteľ o päť či desať rokov?“ Podľa Havlíka (1998, s. 78) bude učiteľ na začiatku svojej praxe taký, aký bude absolvent učiteľského štúdia (ak však túto profesiu bude aj skutočne vykonávať). Teda bude taký, akého ho pripraví vysokoškolské štúdium, ktoré musí mať k dispozícii nielen dobrú všeobecnú teóriu výchovy a vzdelávania, ale aj jasnú predstavu o reálnych podmienkach práce učiteľov a o povedomí študentov učiteľstva vo vzťahu k učiteľskej profesii. Na začiatku sme si položili niekoľko otázok, ktoré tvorili základ pri konštruovaní výskumného nástroja:

Vedia študenti učiteľstva, čo sú to profesijné činnosti učiteľa?

Ktoré činnosti sú podľa ich názoru najdôležitejšie v práci učiteľa materskej školy a v práci učiteľa 1. stupňa ZŠ?

Uvedomujú si dôležitosť vysokoškolskej prípravy na toto povolanie?

Aký majú vzťah k svojmu štúdiu?

Je podľa ich názoru dôležité pre pedagogických pracovníkov vzdelávať sa aj po ukončení štúdia?

Výskumná vzorka

Výber výskumnej vzorky bol zámerný, čiže podmienkou bolo, aby respondentom bol študent 1. ročníka bakalárskeho stupňa, denného štúdia, študijného programu: Predškolská a elementárna pedagogika na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Počet študentov zapojených do predvýskumu bol 89. Aj napriek faktu, že sme sa nepýtali na rod študentov, z prezenčných listín bolo zrejmé, že všetky respondentky boli ženy, čo znova odráža dlhodobý problém vysokej miery feminizácie v školstve, a to najmä na preprimárnom a primárnom stupni⁶⁴. Priemerný vek respondentiek bol 19,8 roka, pričom najstaršia študentka mala 28 rokov a najmladšia 18 rokov.

Metódy predvýskumu

Výskumnou metódou bol dotazník vlastnej konštrukcie zostavený zo 14 uzavretých, polouzavretých a otvorených položiek. V úvode boli študentky oboznámené o účele dotazníka a ubezpečené o anonymite. V ďalšej časti sme zisťovali anamnestické údaje ako vek, absolvovanie strednej školy či pôsobenie v pedagogickej praxi. Vecné položky dotazníka boli zamerané na zisťovanie názorov a predstáv respondentov o profesijných činnostiach učiteľov preprimárneho a primárneho vzdelávania a ich osobných preferencií vo vzťahu k štúdiu a k učiteľskej profesii. Zber dát prebiehal v januári 2009, pričom návratnosť dotazníka bola 100%.

⁶⁴ Podiel žien učiteľiek v školskom roku 2008/2009 tvoril na preprimárnom stupni (ISCED 0) 99,9% a na primárnom stupni (ISCED 1) 94,8%. (<http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenska---suhrrne-tabulky>)

INTERPRETÁCIA VYBRANÝCH VÝSLEDKOV PREDVÝSKUMU

Pedagogická prax a absolvovaná stredná škola

Na položku, či už niekedy študentky pôsobili v pedagogickej praxi 71,95 % odpovedalo „nie“ a 28,05 % „áno“. Skúsenosti s pedagogickou praxou mohol ovplyvniť fakt, že približne rovnaký počet študentiek absolvovalo strednú pedagogickú školu (31,46 %), kde prax v materských školách je súčasťou štúdia. Na druhej strane takého študentky môžu byť viac vnútorne motivované k štúdiu, keďže prvotnú skúsenosť s pedagogickou realitou už získali a teda vedia „do čoho idú“. Ostatné respondentky maturovali na stredných odborných a priemyselných školách (34,83 %), na gymnáziách (30,34 %) a učilištiach (3,37 %)

Predstavy študentiek o profesijných činnostiach učiteľov

Najpodstatnejšou časťou dotazníka boli otvorené položky, kde respondentky voľne dopisovali svoje názory a predstavy na profesijné činnosti učiteľov. V. Spilková (2004, s. 25) „profesijnú činnosť učiteľa považuje za premenlivý a tvorivý proces osobného stretávania sa učiteľa a žiaka prostredníctvom obsahu vzdelávania.“ Na základe tejto definície bola formulovaná aj prvá položka: Skúste popísať, čo považujete za profesijné činnosti učiteľov? Bohatosť jednotlivých výpovedí sa líšila, keďže niektoré odpovede boli len vo forme slov či slovných spojení, avšak objavili sa aj celé vety či súvetia, ktoré mali konkrétnejšiu výpovednú hodnotu. Rozdiely sme spozorovali aj v kvalite jednotlivých odpovedí, keďže niektoré stanoviská boli veľmi naivne či laicky vyjadrené a niektoré výpovede boli kvalifikovanejšie, resp. odbornejšie. Keďže išlo o voľné vyjadrenie názoru respondentiek, pracovali sme spôsobom kódovania odpovedí, čiže rôzne znejúce odpovede avšak obsahovo totožné tvorili jeden druh výroku. Všetky výroky boli rozdelené do 5 skupín, pričom ako podklad pri ich koncipovaní nám slúžil návrh profesijného štandardu pre pozície učiteľa primárneho a preprimárneho vzdelávania, ktorý v sebe vymedzuje tri základné dimenzie: žiak, edukačný proces a sebarozvoj učiteľa:

Činnosti orientované na žiaka.

Činnosti súvisiace s vyučovacím procesom a jeho prípravou.

Ostatné činnosti súvisiace s výchovou a vzdelávaním.

Činnosti orientované na sebarozvoj učiteľa.

Ostatné odpovede (neporozumenie otázke, resp. odpoveď sa nedala jednoznačne priradiť k niektorej z predchádzajúcich štyroch skupín).

K položke č. 4 sa nevyjadrilo 16,85 % respondentov, pričom analyzovaných bolo 162 výrokov. Pri každej skupine uvedieme počet výrokov k nej prislúchajúcich a zároveň ich percentuálne vyjadrenie. Za jednotlivými výroky uvádzame zároveň ich počet výskytu:

Činnosti orientované na žiaka – výrokov 31 (19,14 %). V tejto skupine sú vykreslené činnosti učiteľa ako facilitátora žiakovho rozvoja:

- individuálne pristupovať pri rozvoji žiaka, prihliadať na individuality jedincov (9),
- pomáhať, podporovať, usmerňovať žiaka (10),
- pracovať s deťmi (7),
- inšpirovať, motivovať žiaka (3),

- budovať pozitívny vzťah k škole a k učeniu (2);

Činnosti súvisiace s vyučovacím procesom a jeho prípravou – výrokov 70 (43,21 %). Ide o najväčšiu skupinu, kde sa však najviac vyskytovali jednoslovné odpovede, vo väčšine prípadov veľmi všeobecne a laicky vyjadrené ako:

- vzdelávanie/vzdelávať (15),

- vychovávanie/vychovávať (18),

- vyučovanie/vyučovať (3),

- učiť žiakov (8),

- opravovať, kontrolovať (3),

- hodnotiť, klasifikovať (3);

Ďalšie odpovede už konkrétnejšie a odbornejšie opisovali jednotlivé činnosti:

- naučiť žiakov čítať, písať, počítať (5),

- naučiť ich učiť sa (2),

- vedieť dobre vysvetliť učivo resp. vedieť vysvetliť učivo viacerými spôsobmi (4),

- plánovať, viesť a riadiť vyučovací proces (4),

- napísať si prípravu (2);

Ostatné činnosti súvisiace s výchovou a vzdelávaním – výrokov 17 (10,49 %). V tejto skupine sa objavili len tri druhy činností a to:

- spolupracovať a komunikovať s rodičmi (10),

- spolupracovať a komunikovať s psychológmi a ďalšími pedagógmi (4),

- vedenie administratívnych prác (3);

Činnosti súvisiace so sebarozvojom učiteľa - výrokov 10 (6,17 %). Táto skupina mala najnižšie zastúpenie. Odpovede študentiek boli nasledujúce:

- neustále sa vzdelávať (4),

- zlepšovať so vo svojom obore (2),

- pracovať na svojom sebarozvoji (3),

- vytvorenie si prirodzenej autority (1);

Ostatné odpovede – výrokov 38 (23,46 %). Posledná skupina je veľmi špecifická, pretože je druhou najväčšou, avšak obsahuje odpovede, ktoré akoby mali patriť k inej otázke. Rozdelili sme ich do troch skupín:

Sociálne roly: vychovávateľ, učiteľ, rodič, kamarát, facilitátor, cvičiteľ, rozprávač, upratovačka, čašníčka (10).

Osobnostné vlastnosti: byť tolerantný, zodpovedný, spravodlivý, mať úctu k druhým, emancipovaný, ohľaduplný, nápomocný, trpezlivý, mať pevné názory, správne sa rozhodovať, mať vzťah k deťom (15).

Schopnosti a vedomosti: ovládať komunikačné techniky (3), mať príslušné vzdelanie a prax (5), ovládať hru na hudobnom nástroji (2), mať rozhľad vo svojom odbore (1), poznatky z oblasti pedagogiky a psychológie (1), činnosť je všetko to, čo sa naučí učiteľ na vysokej škole (1).

Z výsledkov vyplýva, že prvotné predstavy študentiek o tom, čo sú to profesijné činnosti učiteľa sa viažu na jadro učiteľskej práce, a tým je vyučovanie a aktivity spojené s prípravou na tento proces. Len málo opýtaných si vybavilo aj na iné činnosti učiteľa, ktoré tvoria, resp. by mali tvoriť každodennú náplň jeho aktivít. Zaujímavé je, že niektoré študentky si v predstavách profesijné činnosti spájajú so sociálnymi rolami, osobnostnými vlastnosťami resp. schopnosťami a vedomosťami. Absolútne nezvyčajnou je odpoveď, kde respondentka učiteľke priradila povolania upratovačka a čašníčka. Poukazuje to na negatívne povedomie o učiteľskej profesii, ktoré pramení z nízkeho finančného ohodnotenia (učitelia si pre zlepšenie ekonomickej situácie privyrábajú) alebo z nízkeho sociálneho statusu (kvalifikovaný učiteľ často vykonáva inú profesiu). Z odpovedí teda vyplýva, že študentky učiteľstva vo všeobecnosti vedia, čo tvorí pracovnú náplň učiteľa, avšak ich stanoviská sú vo väčšine prípadov veľmi laické (učiteľ učí, vzdeláva, vyučuje, pracuje so žiakom, pomáha žiakovi). Preto je nutné už v rámci pregraduálnej prípravy budovať u študentov pozitívny obraz o jedinečnosti a význame tohto poslania a posilňovať profesijnú identitu k učiteľstvu, ktorá sa prejavuje skrz vedomé, ale i menej zreteľne uvedomené či nevedomé momenty, ktoré ovplyvňujú výkon a vytvárajú charakter profesie (Koš, 1998, s. 16).

Aké profesijné činnosti vykonáva učiteľ preprimárneho a primárneho vzdelávania počas i mimo výchovno-vzdelávacej činnosti?

Položky č. 5 a č. 6 boli zamerané konkrétne na dve pozície, a to na učiteľa primárneho a učiteľa preprimárneho vzdelávania. Zároveň boli ešte rozdelené, a to na zisťovanie názorov študentiek na profesijné činnosti vykonávané počas výchovno-vzdelávacieho procesu a mimo výchovno-vzdelávacieho procesu. Odpovede respondentiek boli znovu analyzované z hľadiska obsahu a kategorizované do už spomínaných kategórií. Na otázku týkajúcu sa profesijných činností učiteľa materskej školy neodpovedalo 29,77 % respondentiek a na otázku vzťahujúcu sa k profesii učiteľa 1. stupňa ZŠ neodpovedalo 36,52 % opýtaných. Tento fakt možno vysvetliť nezáujmom o otázku alebo, ak respondentka svoju odpoveď vyjadrila v predchádzajúcej otázke, ktorá sa pýtala na profesijné činnosti učiteľa všeobecne, táto téma sa stala pre ňu uzavretou a vyčerpanou.

Kedže pozície učiteľa preprimárneho a primárneho vzdelávania sú v niektorých znakoch podobné, ale zároveň aj špecifické, pre lepšiu komparáciu uvádzame odpovede študentiek spoločne pre obidve pozície. Pri každej kategórii znovu uvedieme počet výrokov k nej prislúchajúcich a zároveň ich percentuálne vyjadrenie. Za jednotlivými výroky uvádzame zároveň ich počet výskytu v rámci skupiny. Profesijné činnosti učiteľov vykonávané počas výchovno-vzdelávacieho procesu uvádzame v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1: Profesionálne činnosti vykonávané počas výchovno-vzdelávacieho procesu

Činnosti	Učiteľ MŠ Výrokov: 105	Učiteľ pre 1. stupeň ZŠ Výrokov: 105
Činnosti orientované na žiaka	Výrokov: 26 (24,76 %) usmerňuje a pomáha žiakovi pri rozvoji (8) motivuje žiakov (4) realizuje psychodiagnostiku žiaka (2) rozvíja jemnú motoriku žiaka (1) pripravuje deti na vstup do školy (8) uspokojuje ich potreby (1) rozvíja záujem o výtvarné a hudobné činnosti (2)	Výrokov: 16 (15,24 %) usmerňuje a pomáha žiakovi pri rozvoji (7) motivuje žiakov (3) realizuje psychodiagnostiku žiaka (1) komunikuje so žiakmi (1) rozvíja gramotnosť detí (4)
Činnosti súvisiace s vyučovacím procesom a jeho prípravou	Výrokov: 53 (50,48 %) vyučuje žiakov (7) vzdeláva žiakov (7) učí žiakov (6) učí žiakov učiť sa (2) odovzdáva poznatky (3) vychováva (k vzájomnej spolupráci, učí deti základy slušného správania) (11) vedie a riadi vyučovaciu hodinu (2) spieva, cvičí, rozpráva, prednáša (1) hrá sa s deťmi didaktické hry (8) chodí na vychádzky (3) vytvára počiatočné predstavy detí (2) zadáva úlohy a pomáha pri vypracúvaní (1)	Výrokov: 67(63,81 %) vyučuje žiakov (14) vzdeláva žiakov (13) učí žiakov (7) učí žiakov učiť sa (1) odovzdáva poznatky, vysvetľuje učivo (9) vychováva (byť zodpovedným človekom, byť dobrým človekom, tolerovať druhých) (3) vedie a riadi vyučovací proces (4) spieva, cvičí, rozpráva (2) kontroluje, preveruje vedomosti (3) hodnotí (3) opakuje poznatky so žiakmi (2) učí deti písať, čítať, počítať (4) učí deti poznatky z vlastivedy a prírodovedy (2)
Ostatné činnosti súvisiace s výchovou a vzdelávaním	Výrokov: 5 (4,76 %) dozor (4) buduje vzťahy s kolegami (1)	Výrokov: 2 (1,90 %) dozor (1) administratívne činnosti (1)
Činnosti orientované na sebarozvoj učiteľa	Výrokov: 4 (3,81 %) hodnotí vlastnú prácu (1) sebarozvíja sa (3)	Výrokov: 0 (0 %)
Ostatné odpovede (neporozumenie otázky)	Výrokov: 17 (16,19 %) sociálne roly: učiteľ (5), vychovávateľ (6), psychológ (1), rodič (2), facilitátor (1) vlastnosti: byť empatický (1), zodpovedný (1)	Výrokov: 20 (19,05 %) sociálne roly: učiteľ (6), vychovávateľ (4), psychológ (3), kamarát (2), poradca (1), rodič (1), lekár (1), facilitátor (1), rozhodca (1)

Keďže študentky mali uvádzať činnosti vykonávané počas výchovno-vzdelávacieho procesu, pochopiteľné je, že viac ako polovica analyzovaných výrokov pri oboch pozíciách bolo zaradených do skupiny činností súvisiacich s vyučovacím procesom a jeho prípravou. Keď sme v rámci tejto skupiny porovnali činnosti, ktoré respondentky uvádzali pri jednotlivých učiteľských pozíciách zistili sme, že bolo uvedených len málo činností, ktoré by rozlišovali prácu týchto učiteľov. Pri učiteľovi materskej školy sa však objavilo menej výrokov, ktoré by súviseli s vyučovaním alebo vzdelávaním a zároveň pri učiteľovi 1. stupňa ZŠ bolo analyzovaných menej výrokov súvisiacich s výchovou dieťaťa. Pri učiteľovi materskej školy bola dominantnou činnosťou: „učiteľ sa hrá s deťmi didaktické hry“ a zároveň pri učiteľovi 1. stupňa to boli činnosti zamerané na didaktiku „naučiť žiakov čítať, písať, počítať, poznatky z vlastivedy a prírodovedy“. Druhú najpočetnejšiu skupinu tvorili činnosti orientované na žiaka. V tabuľke č. 2 uvádzame profesionálne činnosti učiteľov vykonávané mimo výchovno-vzdelávacieho procesu.

Tabuľka č. 2: Profesionálne činnosti vykonávané mimo výchovno-vzdelávacieho procesu

Činnosti	Učiteľ MŠ Výrokov: 77	Učiteľ pre 1. stupeň ZŠ Výrokov: 76
Činnosti orientované na žiaka	Výrokov: 28 (36,36 %) hrá sa s deťmi (7) učí deti základy slušného správania (7) buduje vzťahy v triede (5) individuálne usmerňuje rozvoj žiaka (6) pracuje s deťmi von (učí ich dopravné značky, zákazy, príkazy) (3)	Výrokov: 19 (25 %) hrá sa s deťmi (3) učí ich základy slušného správania (5) pomáha riešiť problémy žiakov (8) rozpráva sa so žiakmi (2) trávi s nimi voľný čas (1)
Činnosti súvisiace s vyučovacím procesom a jeho prípravou	Výrokov: 9 (11,69 %) príprava na ďalšie aktivity (5) písanie príprav (2) učiteľ vytvára podmienky na relax, odpočinok, zábavu (2)	Výrokov: 14 (18,42 %) príprava na vyučovanie (9) príprava pomôcok (4) opravovanie žiackych prác (1)
Ostatné činnosti súvisiace s výchovou a vzdelávaním	Výrokov: 21 (27,27 %) spolupráca a komunikácia s rodičmi (7) spolupráca a komunikácia s kolegami (2) administratívne práce (7) dozor (5)	Výrokov: 24 (31,58 %) spolupráca a komunikácia s rodičmi (9) spolupráca a komunikácia s kolegami (4) administratívne práce (7) dozor (2) vedenie krúžkov (1) starostlivosť o triedu (kvety, celkové prostredie) (1)
Činnosti orientované na sebarozvoj učiteľa	Výrokov: 11 (14,29 %) vzdeláva sa (3) sebavzdeláva sa (4) sebarozvíja sa (1) kontroluje a hodnotí svoju činnosť (2) rieši svoje osobné problémy (1)	Výrokov: 11 (14,47 %) vzdeláva sa (2) sebavzdeláva sa (3) sebarozvíja sa (2) kontroluje a hodnotí svoju činnosť (3) oddychuje, relaxuje (1)
Ostatné odpovede (neporozumenie otázky)	Výrokov: 8 (10,39 %) sociálne roly: učiteľ (1), priateľ (2), kolega (1), rodič (1), facilitátor (1), upratovačka (1), čašníčka (1)	Výrokov: 8 (10,53 %) sociálne roly: vychovávateľ (1), poradca (1), kolega (1), psychológ (1), kamarát (1), facilitator (1), rozhodca (1), lekár (1)

Najpočetnejšiu skupinu pri oboch učiteľských pozíciách, tvorili činnosti orientované na žiaka. Respondentky činnosť učiteľa mimo výchovno-vzdelávacieho procesu chápu, ako priestor na výchovu žiaka, riešenie jeho problémov, upevňovanie vzťahov resp. čas, kedy učiteľ so žiakmi trávi voľné chvíle, podľa ich názoru sa s deťmi hrá. Druhú najväčšiu skupinu tvorili činnosti, ktoré boli zamerané na spoluprácu s rodičmi, kolegami či vykonávanie administratívnych prác. Potešujúce je, že respondentky si uvedomili dôležitosť budovania vzťahov s rodičmi detí a aj so svojimi kolegami, ktorí sú nielen ich spolupracovníkmi, ale v začiatkoch nástupu do praxe hlavne radcami a pomocníkmi. V skupine činností orientovaných na sebarozvoj učiteľa sa objavil názor, že učiteľ mimo vyučovacej činnosti relaxuje resp. oddychuje alebo rieši svoje osobné problémy. V tejto odpovedi je možné pozorovať postoj študentiek, že aj keď učiteľ má byť svojej práci oddaný celým svojim srdcom, nemá zabúdať ani na seba, lebo unavený učiteľ s kopou problémov sa nemôže v dostatočnej miere venovať triede a vyučovaniu.

Kontinuálne profesionálne vzdelávanie pedagogických pracovníkov

Vládny návrh Zákona o pedagogických zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 958, vo svojich profesionálnych štandardoch a ich kompetenčných profiloch

vymedzuje dimenziu ponímajúcu o sebarozvoji učiteľa. Konkrétne žiadajú od učiteľa, aby bol schopný profesijne rásť, rozvíjať sa a identifikovať sa so svojou profesijnou rolou. Ak chce učiteľ tieto požiadavky naplniť, musí na sebe neustále pracovať, čiže permanentne sa vzdelávať. Názory učiteľov 1. stupňa ZŠ na kontinuálne profesijné vzdelávanie výskumne zisťovala S. Babiaková (2008). Nás však zaujímalo, či si študentky myslia, že je potrebné, aby sa aj po získaní vysokoškolského diplomu naďalej vzdelával: vychovávateľ v školskom klube, asistent učiteľa, učiteľ materskej školy a učiteľ pre 1. stupeň ZŠ. Dôvod, prečo sme do položky zahrnuli aj pozície vychovávateľ a asistent učiteľa vyplýva zo zamerania študijného programu Predškolská a elementárna pedagogika, čo znamená, že úspešné ukončenie tohto druhu štúdia oprávňuje na vykonávanie aj týchto dvoch pozícií. Súhrnné výsledky udáva tabuľka č. 3.

Tabuľka č. 3 Kontinuálne profesijné vzdelávanie pedagogických pracovníkov

POZÍCIA	ÁNO	%	NIE	%	NEVIEM	%	N ⁶⁵	%	SPOLU	%
Vychovávateľ v ŠKD	67	75,28	13	13,61	6	6,74	3	3,37	89	100
Asistent učiteľa	59	66,29	14	15,73	13	14,61	3	3,37	89	100
Učiteľ v MŠ	75	84,27	7	7,87	4	4,49	3	3,37	89	100
Učiteľ pre 1. stupeň ZŠ	83	93,26	1	1,12	2	2,25	3	3,37	89	100

Respondentky sa jasne prikláňajú k potrebe kontinuálneho vzdelávania aj po získaní vysokoškolského diplomu. Pozorovateľná je však diferenciácia medzi jednotlivými pozíciami. Jednoznačné stanovisko vyjadrujúce potrebu ďalšieho vzdelávania sa preukázalo pri učiteľovi 1. stupňa ZŠ (93,26 %) a to aj napriek tomu, že s prácou a jednotlivými činnosťami učiteľa primárneho vzdelávania sa študentky bližšie oboznámia len ak budú študovať magisterské štúdium s týmto zameraním. Až 84,27 % opýtaných si myslí, že naďalej by sa mal vzdelávať aj učiteľ materskej školy. Pri pozícii asistent učiteľa si však až 30,34 % respondentiek myslí, že nie je potrebné ďalšie vzdelávanie alebo to nevie posúdiť. Ak však chceme, aby asistent učiteľa bol rovnako plnohodnotne uznávanou pedagogickou profesiou v školstve, je nutné už v rámci pregraduálnej prípravy oboznámiť študentov učiteľstva o dôležitosti a potrebe permanentného vzdelávania tejto osoby v edukačnej praxi. Asistent učiteľa môže byť pre samotného učiteľa nielen pomocníkom, ale aj inšpirátorom, radcom a rovnocenným kolegom či partnerom.

ZÁVER

Uvedomujeme si, že vybrané výsledky predvýskumu, boli interpretované separovane a potrebovali by hlbšiu vzťahovú analýzu, ktorú plánujeme v blízkej budúcnosti zrealizovať. Získané dáta budú zároveň porovnávané s výsledkami, ktoré prinesie ďalšia časť výskumu, kde prostredníctvom ankety chceme zistiť názory učiteľov 1. stupňa ZŠ a učiteľov materských škôl pôsobiach v praxi na dôležitosť, obtiažnosť a časovú náročnosť jednotlivých profesijných činností.

⁶⁵ Počet respondentov, ktorí na otázku neodpovedali.

Na záver možno skonštatovať, že ak si študenti učiteľstva začínajú svoj profesijný rast budovať už na pedagogickej fakulte, a ak ich cesta má smerovať k profesionalite, je nutné z „profesionalizujúceho laika“ vyprofilovať nielen „certifikovaného profesionála“, ale „skutočného učiteľa – experta“. Prostriedkom k naplneniu týchto cieľov je snaha uplatniť dve koncepcie pregraduálnej prípravy:

Konstruktivistická koncepcia učiteľského vzdelávania kladie dôraz na „konštruujúcu sa subjektívnu predstavu študenta, o sebe ako učiteľovi“. Učiteľ je považovaný za hlavného aktéra svojho profesijného vývoja a tvorcu svojej profesijnej identity (učitelia ako „active knowledge acquirers and producers“). Hlavným cieľom tejto koncepcie je pomoc a podpora v individualizovanom procese postupného „stávania sa učiteľom“ (becoming a teacher), ktorý je chápaný ako aktívne konštruovanie a tvorivé osvojovanie učiteľskej profesie na základe vlastnej činnosti, vlastných skúseností, vlastného hľadania a sebaobjavovania v roli učiteľa na základe spolupráce s učiteľmi, spolužiakmi či cvičnými učiteľmi (Spilková, 2007).

Reflexia v príprave učiteľa, ktorá by mala byť súčasťou všetkých profesijných činností učiteľa súvisiacich s jeho aktivitami plánovania a prípravy, realizácie a praktickej činnosti, ako aj evalvácie rozvoja žiakov a seba samého v profesionálnom rozvoji. V takomto postavení nie je reflexia len súčasťou, hoci aj neustále prítomnou, ale stáva sa priamo prívlastkom všetkých činností. Podieľa sa na utáraní vlastnej koncepcie výučby, ktorá zahŕňa vedomostnú, činnostnú aj postojovú štruktúru konceptu seba ako učiteľa v odbornej, osobnostnej a etickej dimenzii (Kasáčová, 2005, s. 14).

LITERATÚRA

BABIÁKOVÁ, S. 2008. *Kontinuálne profesijné vzdelávanie učiteľov*. Banská Bystrica : PF UMB, 2008. ISBN 978-80-8083-550-7.

HAVLÍK, R. 1998. Zrání učitele. In HAVLÍK, R., KOŤA, J., ŠTECH, S. et al. *Učiteľské povolání z pohledu sociálních věd*. Praha : Pedagogická fakulty Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-72-2, s. 91-110.

KASÁČOVÁ, B. 2005. *Reflexivna výučba a reflexia v príprave učiteľa*. Banská Bystrica : PF UMB, 2005. ISBN 80-8083-046-0.

KOŤA, J. 1998. Profesionalizace učitelského povolání. In HAVLÍK, R., KOŤA, J., ŠTECH, S. et al. *Učiteľské povolání z pohledu sociálních věd*. Praha : Pedagogická fakulty Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-72-2, s. 6 - 42.

SPIPKOVÁ, V. 2004. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno : Paido, 2004. ISBN 80-7315-081-6.

SPIPKOVÁ, V. 2007. Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání. In *Pedagogika*, roč. LVII, 2007, č. 4, ISSN 0031-3815, s. 338-347.

Kontakt

Mgr. Petronela Tabačáková, Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Pedagogická fakulta
UMB, Ružová 13, Banská Bystrica, 974 11

e-mail: ptabacakova@pdf.umb.sk

„Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0026-07“.

[zpět na obsah](#)